

АДАПТАЦЫЯ КІТАЙСКІХ ЧЭН'Ю З КАМПАНЕНТАМ 心 'СЭРЦА' ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

П.С.Марозава (Мінск, МДЛУ)

В статье рассматриваются особенности адаптации китайских фразеологических единиц (чэньюй) с компонентом 心 'сердце' при переводе с китайского языка на белорусский язык, а также степень схожести идиоматического образа сердца в китайской и белорусской языковой картине мира.

Ключевые слова: китайская фразеология; чэньюй; компонент "сердце".

ADAPTATION OF CHINESE IDIOMS (CHENGYU) WITH A 心 'HEART' COMPONENT WHEN TRANSLATING INTO THE BELARUSIAN LANGUAGE

P.S.Marozava (Minsk, MSLU)

The article reveals the peculiarities of translating Chinese phraseological units (chengyu) with a 心 'heart' component from Chinese into Belarusian. The similarities of the idiomatic idea of a heart in the Chinese and Belarusian language pictures of the world are also considered.

Key words: Chinese idioms; chengyu; "heart" component.

Фразеалагізмы з'яўляюцца неад'емнай часткай лексічнага складу любой мовы. У іх адлюстроўваюцца асаблівасці нацыянальнага светаўспрымання, якое можа ў значнай ступені адрознівацца ці супадаць ў розных народаў (наяўнасць культурных і вобразных універсаль). Перакладчык павінен улічваць дадзеныя аспекты, каб правільна адаптаваць фразеалагічную адзінку для чытачоў з іншай карцінай свету.

Мэтай дадзенага даследавання з'яўляецца выяўленне асаблівасцей перадачы фразеалагічных адзінак тыпу чэн'ю з кампанентам 心 'сэрца' пры перакладзе з кітайскай на беларускую мову, а таксама вызначэнне ступені падабенства і розніцы ва ўспрыманні вобраза сэрца ў кітайскай і беларускай моўнай карціне свету.

Чэн'ю – адна з самых аб'ёмных груп фразеалагічных адзінак кітайскай мовы. Пад чэн'ю, паводле І.У. Вайцэховіч, мы разумеем устойлівае спалучэнне (часцей чатырохскадовае), пабудаванае па нормах старажытнакітайскай мовы, семантычна маналітнае, з абагульнена пераносным значэннем, якое носіць экспрэсіўны характар і функцыянальна з'яўляецца членам сказа [1, с. 18].

Крыніцамі моўнага матэрыялу (50 чэн'ю з кампанентам 心 'сэрца' і адпаведных беларускіх фразеалагізмаў) з'яўляюцца "Кітайска-рускі фразеалагічны слоўнік" [2], які складаецца выключна з адзінак тыпу чэн'ю і "Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы" [3][4].

Кампанент 心 'сэрца' ўжываецца ў шматлікіх фразеалагізмах, значэнне якіх звязана з чалавечымі пачуццямі, таму іерогліф часта нясе ў сабе пераноснае значэнне 'душа'. У выніку аналізу зыходнага матэрыялу і падбору эквівалентаў дадзеныя чэн'ю былі падзелены на тры групы:

1. Беларускі эквівалент з’яўляецца фразеалагізмам і мае ў сваім складзе кампаненты ‘сэрца’ або ‘душа’ – 50%

嘴甜心苦 ‘салодкія вусны, горкае сэрца’ / *на вуснах мёд, а на сэрцы лёд* – крывадушны, двудушны чалавек;

心花怒放 ‘кветкі сэрца пышна расцвілі’ / *сэрца спявае* – моцна радавацца, прыходзіць у захапленне;

木人石心 ‘драўляны чалавек, каменнае сэрца’ / *душа мохам абрасла* – бяздушны, неспагадлівы чалавек.

Дадзеныя прыклады адлюстроўваюць наяўнасць агульнага вобразнага значэння ў саматызма “сэрца” ў беларускай і кітайскай мовах, а працэнтная перавага гэтай групы адносна іншых сведчыць аб падабенстве ва ўспрыняцці вобраза сэрца ў беларускай і кітайскай карцінах свету. Пры перакладзе такіх чэн’ю на беларускую мову прадстаўляецца рэдкая магчымасць дасягнуць семантычнай дакладнасці і захаваць не толькі ідыяматычнасць фразеалагізму, але і частку яго зыходнай структуры.

2. Беларускі эквівалент з’яўляецца фразеалагізмам, але не мае ў сваім складзе кампанентаў ‘сэрца’ або ‘душа’ – 34%

低首下心 ‘схіліць галаву, апусціць сэрца’ / *поўзаць на каленях, гнуць спіну* – прыніжацца перад кім-н., дагаджаючы;

心无二用 ‘сэрца на два не ўжываецца’ / *акунуцца з галавой* – прысвяціць сябе цалкам нейкай справе;

戮力同心 ‘аб’яднаць сілы, аб’яднаць сэрцы’ / *рука аб руку* – разам, агульнымі сіламі.

Фразеалагічныя пары дадзенай групы паказваюць, што ў абедзвюх мовах існуюць універсаліі, на базе якіх узніклі фразеалагізмы, ідэнтычныя па значэнні, але розныя па форме. Аднак трэба адзначыць, што ў складзе большасці беларускіх эквівалентаў дадзенай групы прысутнічаюць вобразы іншых частак цела. Гэта значыць, што кітайскія чэн’ю захоўваюць сакральнасць вобразаў сэрца і душы, а беларускія фразеалагізмы імкнуцца да большай літаральнасці.

3. Фразеалагічны эквівалент у беларускай мове адсутнічае – 16%

存心养性 ‘захоўваць сэрца, выхоўваць характар’ – выхоўваць маладое пакаленне па канфуцыянскім каноне;

寸心千古 ‘у кожным кавалку сэрца – гісторыя ў тысячу гадоў’ – сэрца валодае ведамі тысячагоддзяў.

Большасць чэн’ю паходзяць са старажытнакітайскіх літаратурных твораў, філасофскіх трактатаў. Таму пэўная іх частка спасылаецца непасрэдна на нацыянальную культуру і гісторыю Кітая. Часта менавіта такія чэн’ю больш дакладна перадаюць тонкасці кітайскага светаўспрымання. Так, напрыклад, сэрца і душа з’яўляюцца важнымі вобразамі ў філасофіі канфуцыянства. Аднак, з лінгвістычнага пункту гледжання, гэта робіць іх безэквівалентнымі адзінкамі, падбор фразеалагічнага адпаведніка да якіх немагчымы.

Такім чынам, вобразы сэрца і душы з'яўляюцца важнай часткай моўнай карціны свету беларускага і кітайскага народаў, яны часта ўжываюцца ў фразеалагізмах для адлюстравання чалавечых пачуццяў і рыс характару. Праведзены аналіз сведчыць пра тое, што найбольш прыдатным спосабам перадачы безэквівалентных кітайскіх чэн'ю з кампанентам 'сэрца' (якія па сваім значэнні з'яўляюцца культурна-маркіраванымі адзінкамі) на беларускую мову з'яўляецца апісальны пераклад з выкарыстаннем пазатэкставага тлумачальнага каментарыя.

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Войцехович, И. В. Практическая фразеология современного китайского языка / И. В. Войцехович. – М., 2007. – 509 с.
2. Готлиб, О. М. Китайско-русский фразеологический словарь. Около 3500 выражений / О. М. Готлиб, Му Хуаин. – 2-е изд., стереотип. – Иркутск: Изд-во ИГУ, 2019. – 596 с.
3. Лепешаў, І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў : у 2 т. / І.Я. Лепешаў. – Мн : БелЭН, 2008. – Т. 1 : А–Л. – 672 с.
4. Лепешаў, І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў : у 2 т. / І.Я. Лепешаў. – Мн : БелЭН, 2008. – Т. 2 : М–Я. – 704 с.